

Explanatio sancti Thome

stia vestra etc. Secundo vero quantum ad appetitum sensitivum interiorum et quantum ad hoc dicit. Continencia que etiam a licitis abstinet et castitas que licitis recte vivit secundum gloriam. Vel aliter continencia dicitur ex eo quod licet homo impugnetur a pravis concupiscentiis: tamen per rationis vigorem se tenet ne abducatur. et ideo continencie nomen sumptum est ab eo quod aliquis in impugnatione tenet se. Castitas vero dicitur ex eo quod quis nec impugnetur nec abducatur. et dicitur a castigando. Nam illud dicitur bene castigatum qui in omnibus ordinat se habet. Circa hoc dubitant duo. Primo quia cum fructus spiritus aduersent operibus carnis. videtur quod apostolus debuerit ponere tot fructus spiritus quot posuit opera carnis quod non fecit. Ad quod dicendum est quod ideo non fecit quia plura sunt vitia quam virtutes. Secundo dubitatur quia fructus spiritus hic positi non respondent operibus carnis. Ad hoc dicendum est quod apostolus non intendit hic tradere artem virtutum et virtutum et ideo non ponit unum contra aliud sed aliqua enumerat de istis: et aliqua de illis finem quod expediens videtur presenti intentioni. nihilominus tamen si diligenter consideret aliquantulum sibi contra respondent. Nam fornicationi que est amor illicitus contra respondet castitas. immundicie vero impudicie et luxurie que sunt carnales illecebree et ex fornicatione proveniunt contra ponitur gaudium quod est spiritualis delectatio consequens ex caritate ut dicitur est. Et vero quod est ydoloz servitus contra ponitur pax. Et vero quod dicitur veneficia etc. usque ad dissensionem patientiam longanimitatem et bonitatem. Et vero quod dicitur secte contra ponitur fides. Et vero quod dicitur inuidie. benignitas. Et autem quod dicitur homicidia. mansuetudo. Et quod dicitur ebrietas. comestationes et his similia: contra ponitur modestia continencia et castitas.

Lectio septima.

Aduersus huiusmodi non est lex. qui autem sunt christi. carnem suam crucifixerunt cum vitijs et concupiscentijs. Si spiritu vivimus: spiritu ambulemus. Non efficiamur inanis glorie cupidi: invidiosos provocantes: invidiosos.

Enumeratis operibus carnis et spiritus: hic consequenter ex vijs conclusionem quod qui spiritu sequuntur non sunt sub lege: ut talis probatione. Ille est sub lege qui est obnoxius legi. qui facit contraria legi. Sed illi qui agunt ipsum non faciunt opera contraria legi. ergo non sunt sub lege. Primum ergo ostendit propositum ex parte operum spiritus. Secundo ex parte operum carnis. ibi. Qui autem sunt etc. Dicit ergo. Dico quod qui aguntur spiritu non faciunt opera contraria legi. quia faciunt opera spiritus et aduersus huiusmodi non est lex. id est contra opera spiritus. sed spiritus docet ea. Nam sicut lex exterioris docet opera virtutum: ita et spiritus interioris movet ad illa. Rom. 7. Non delector enim legi dei secundum interioris hominem etc. Qui faciunt opera carnis et hec in his qui spiritu dei aguntur non sunt contraria legi. Unde dicit. Qui christi sunt. id est qui spiritu dei habent. Nam Rom. 8. Qui spiritum dei non habet hic non est eius. Illi ergo spiritu dei aguntur qui sunt christi. Id est in quibus carnem suam crucifixerunt etc. non autem dicitur vitia et concupiscentias vitant: quia bonus medicus tunc bene curat quando adhibet remedia contra causam morbi. Caro autem est radix vitiorum. Si ergo volumus vitare vitia oportet domare carnem. 1. corinth. 9. Castigo corpus meum etc. Quia vero caro domatur per vigiliam leivis et labores. Eccl. 5. Servo multo malo toritura et coepedes etc. Ad hec autem opera moventur ex devotione quam habent ad christum crucifixum. ideo signanter dicit. Crucifixerunt. id est christum crucifixum se reformaverunt affligendo carnem suam etc.

Roman. 6. Vetus homo noster simul crucifixus est etc. supra secundo. Et deo vitam christi confixus sum cruci etc. Quia vero non crucifigit carnem destruyendo naturam quia nemo carnem suam odio habuit. et dicitur Ephe. 5. Sed quantum ad ea que contrariantur legi. ideo dicit. Quia vitia id est cum peccatis et concupiscentijs. id est passionibus quibus anima inclinatur ad peccandum. Non enim bene crucifigit carnem qui etiam passionibus locum non auferat. Alter cum ratio non semper inuigilet ad peccata vitandum ut oportet posset quandoque cadere. Eccl. 18. Post concupiscentias tuas non eas etc. Rom. 13. Carnis curam ne feceritis etc. Consequenter cum dicit. Si spiritu vivimus etc. ponit tertium beneficium spiritus sancti quod consistit in vita. Et primo ponit beneficium spiritus dei. Secundo excludit vitia spiritus mundi ibi. Non efficiamur etc. Dicit ergo connumerare se eis quibus scribit. Dico quod debemus ambulare per spiritum quia et per ipsum vivimus et non per carnem. Rom. 8. Debitorum sumus non carni etc. Si ergo spiritu vivimus: debemus in omnibus ab ipso agi. Sicut enim in vita corporali corpus non movetur nisi per animam per quam vivit. ita in vita spirituali omnis motus noster debet esse a spiritu sancto Job. 6. Spiritus est qui vivificat. Act. 17. In ipso vivimus movemur et sumus. Et ne ea que dicta sunt de spiritu intelligantur de spiritu mundi de quo dicitur. 1. corinth. 2. Nos autem non spiritus huius mundi accepimus. Ideo hoc consequenter remouet apostolus dicens. Non efficiamur etc. Ubi tria excludit propter spiritum mundi. scilicet inane gloriarum iracundiam et inuidiam. quibus tribus venienter aptari potest nomen spiritus. Significat enim spiritus quandam inflationem. Unde secundum hoc illi dicuntur magni spiritus qui sunt inflati per inane gloriam. Isa. 25. Spiritus robustorum quasi turbo impelles parietem etc. Et quantum ad hoc dicit. Non efficiamur inanis glorie cupidi. id est glorie secularis. Cum enim vanum sit quod nec solide firmatur nec veritate fulcitur nec utilitate amatur. ideo gloria huius mundi vana est: quia caduca et non solida. Isa. 40. Omnis caro fenit etc. et quia falsa est. 1. Macha. 2. Gloria hominis peccatoris stercore et vermis. Sed vera gloria est in proprijs bonis hominis que sunt bona spiritualia. et hac habent sancti. 2. corinth. 1. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre etc. Et quia inutilis et infructuosa. Nam quamquam cum gloriarum habeat quis ex testimonio secularium non potest propter hoc consequi finem suum consequi testimonio dei. 1. corinth. 1. Qui gloriatur in domino gloriatur etc. Non autem dicit. non habetis inane gloriam. sed non efficiamini cupidi. quia gloria sequitur aliquando fugientes eam. et si oportet recipi non tamen ametur. Item significat impetuositatem. Prover. 27. Impetum cocitanti spiritus ferre quis poterit: Et significat iracundiam. Et quantum ad hoc dicit. Invidiosos provocantes scilicet ad contentione vel litem vel alia illicita. Rom. 13. Non in contentione et emulacione etc. Item est spiritus tristitie de quo dicitur Prover. 17. Spiritus tristis efficit ossa. Et quantum ad hoc dicit. Invidiosos. Prover. 14. Putredo ossium invidia etc. Cuius ratio est. quia ipsa sola crescit ex bono.

Capitulum sextum.

Atrates: et si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto: vos qui spirituales estis huiusmodi instruite in spiritu lenitatis: consideras te ipsum ne et tu tempereris. Alter alterius onera portate et sic adimplebitis legem christi. Nam si quis existimat se aliquid esse cum nihil sit

in epistolam ad Galathas. VI.

ipse se seducit. Opus autem suum probet unus quisque: et sic in semetipso tantum gloriam habebit et non in altero. Unusquisque enim onus suum portabit.

Postquam apostolus reduxit galathas ad statum veritatis quantum ad res diuinas. hic consequenter reducit eos quantum ad res humanas: instruens eos qualiter se habeant ad homines. Et primo qualiter se habeant ad rectos. Secundo quomodo ad peruersos ibi. Videte qualiter litteris etc. Circa primum tria facit. Primum docet qualiter superiores se habeant ad inferiores. Secundo qualiter equales ad coequales ibi. Alter alteri etc. Tercio qualiter inferiores ad superiores ibi. Communicet autem is etc. Circa primum duo facit. Primum ponit ammonitionem. Secundo assignat ammonitionis rationem. ibi. Consideras teipsum etc. Quia ergo de peccatis multa dixerat ne aliquis peccato immunis in peccatoris defuerit. ideo ammonitionem de mansuetudine et misericordia eis proponit dicens: Fratres et si preoccupatus fuerit homo etc. Ubi tria ponit que faciunt ad ammonitionem. Primum est surreptio. nam quando aliqui ex malitia peccant minus digni sunt venia. Job. 34. Qui quasi de industria recesserunt etc. Sed quando aliquis peccat temeritate et inducit ad peccandum: facilius debet ei venia concedi. ideo dicit. Et si preoccupatus fuerit etc. id est impudenter lapsus ut nequeat vitare. Secundum est peccatorum paucitas. Nam aliqui ex consuetudine peccant. Vnde. 4. Maledictum et mendacium et homicidium et furtum et adulterium inundauerunt et sanguis sanguine tetigit etc. Et contra tales seuerius est agendum. Et hoc excludit cum dicit. In alio quo: quasi non visu quotidiano peccans. Tercium est peccatorum qualitas. Nam quedam peccata consistunt in transgressione. quedam vero in omissione. Hauriora autem sunt prima secunda. quia illa opponuntur preceptis negatiuis que obligant semper et ad semper: hec vero opponuntur preceptis affirmatiuis que cum non obligent ad semper non potest sciri determinate quando obligant. Unde dicit in ps. Delicta quis intelligit etc. Et quantum ad hoc dicit. Delicta. Vel secundum glo. Delictum est peccatum ex ignorantia. His ergo premissis ad misericordiam eos qui corrigunt monet et hi sunt spirituales ad quos pertinet correctio. Unde dicit. Vos qui spirituales estis huiusmodi instruite. 1. corinth. 2. Spirituales indicat omnia et ipse a nemine iudicatur etc. Et huius ratio est. quia rectum iudicium habet de omnibus qui circa unum quodque recte dispositus est. sicut qui sanum gustum habet recte iudicat de sapore. Solus autem spiritualis bene dispositus est circa agenda. et ideo ipse solus de eis bene iudicat. Sed quia nomen spiritus rigorosum quedam et impulsum designat. secundum illud Esai. 2. Spiritus robustorum quasi turbo impellens parietem etc. non est credendum quod viri spirituales sint nimis rigidi in corrigendo. Nam hoc spiritus huiusmodi facit. sed spiritus sanctus suauitatem quandam et dulcorem efficit in homine. Sapi. 12. Quod bonus et suauis est spiritus tuus domine etc. Et ideo dicit. In spiritu lenitatis. Es. Corripiet me iustus in misericordia etc. Contra quod dicit de quibusdam Ezech. 34. Cum aueritate imperabatis eis etc. Dicit autem instruite et corrigite. quia loquitur de preoccupatis et delinquentibus qui indigent instructione. Vel quia omnis peccans est ignorans. Prover. 14. Errat qui operantur malum. Ratione autem ammonitionis subdit dicens: Consideras teipsum etc. Quasi dicat. Ita fiat ut dixi. quia et tu fragilis es. nam quoad in hac vita mortali sumus: prout sumus ad peccandum. Nihil autem ita frangit hominis seueritatem in corrigendo quam timor proprii casus. Eccl. 31. Intellige que sunt proximi tui ex teipso. Qualis

ter autem se habeat ad equales ostendit dicens: Alter alteri us etc. Et primo proponit ammonitionem. Secundo assignat eius rationem. ibi. Et sic adimplebitis etc. Tercio excludit ammonitionis implende impedimentum. ibi. Nam si quis existimat etc. Ammonet autem ad mutuam supportationem dicens: Alter alterius onera portare. Et hoc tripliciter. Uno modo defectum alterius corporalem seu spirituale patienter tolerando. Rom. 15. Debemus autem nos firmiores etc. Alio modo necessitati mutue subueniendo etc. Rom. 12. Necessitatibus sanctorum communicantes etc. Tercio modo pro pena sibi debita satisfaciendo orationibus et bonis operibus. Prover. 18. Frater qui inuast a fratre etc. Ratio autem ammonitionis est adimpletio legis christi que similiter est charitas. Rom. 13. Plentudo legis est dilectio. Unde dicit. Et sic adimplebitis legem christi. id est caritatem. Dicit autem caritas specialiter legem christi triplici ratione. Primo quod per hoc distinguitur lex noua a lege veteri. Nam illa est timoris: hec vero amoris. Unde augustinus dicit. Parua differentia est veteris legis et noue: timor et amor. Secundo quia per caritatem specialiter christus legem suam promulgauit. Job. 13. In hoc cognoscet omnes quia mei estis discipuli si dilectionem etc. Et iterum. Mandatum nouum do vobis ut diligatis inuicem etc. Tercio quia ipsam impleuit christus et exemplum eius implendi nobis reliquit. Nam ipse ex caritate peccata nostra tulit. Esa. 53. Vere languores nostros ipse tulit. 1. petri. 2. Qui peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum etc. Isa. 40. Fetas ipse portabit. Sic ergo debemus alter alterius onera portare ex caritate ut sic impleamus legem christi. Impedimentum autem implende ammonitionis pre dicitur est superbia. Ideo hoc excludens dicit. Nam si quis existimat etc. Et primo vituperat ipsam superbiam. Secundo ostendit modum vitandi eam. ibi. Opus autem suum etc. Tercio vitandi rationem assignat ibi. Unusquisque enim etc. Dicit ergo. facite ut dixi. Sed coniungit aliquem onus alterius non portare. quia prefert se alijs. Unde dicebat ille Luce 18. Non sum sicut ceteri hominum etc. Et ideo dicit. Nam si quis existimat se aliquid esse. id est in mente sua superbe iudicat se magnum esse in comparatione peccatis cum nihil sit ex se quia quicquid sumus hoc est ex gratia dei secundum illud apostolus. 1. corinth. 15. Gratia dei sum id quod sum. Qui inquam tale aliquid facit ipse se seducit. id est a veritate se diuidit. Esa. 40. Omnes genes quasi non sint etc. Luce. 17. Cum omnia bene feceritis dicitur: serui inutiles sumus etc. Remedium autem vitandi est propriorum defectuum consideratio. Nam ex hoc quod aliquis alienos et non suos defectus considerat. videt sibi aliquid esse in comparatione ad alios in quibus defectus intuet et suos non considerans superbit. Et ideo dicit. Opus autem scilicet interius et exterius. suum. id est proprium. probet. id est diligenter examinet unusquisque. 1. corinth. 11. Probet seipsum homo etc. Et sic in seipso. id est in propria conscientia gloriam habebit. id est gloriabitur et gaudebit. 2. corinth. 1. Gloria nostra hec est testimonium conscientie nostre. Et non in altero. id est non in laude alterius. Vel sic. in semetipso. id est per ea que sui ipsius sunt gloria habebit. id est gloriabitur in consideratione sui et non in altero. id est non in consideratione alterius. 2. corinth. 12. Libenter gloriabor in infirmitatibus meis etc. Vel in semetipso. id est in deo qui in eo habitat gloriabitur. id est eius erit gloria et non in altero quam in deo. 2. corinth. 10. Qui gloriatur in domino gloriatur. Ratio vitandi superbiam est premium vel pena unius cuiusque pro merito vel demerito reddenda. Unde dicit. Unusquisque enim onus suum portabit. Quod videt contrarium ei quod dixerat. Alter alterius onera portare. Sed sciendum est quod ibi loquitur de onere sustinende infirmitatis quod debemus mutuo portare. hic loquitur de onere reddende rationis quod quilibet pro se portabit siue sit onus premij siue pens

Explanatio sancti Thome

Nam onus aliquando quidez pondus pene: aliquando pre-
mij significat. 2. corinth. 4. Aternū glorie pondus ope-
rat. *Eccl. 3. Dicite iusto quoniam bene: quoniam fructu ad-
inventionū suarū comederit ve impio in malū. Si autē di-
cant aliqui rationē reddere. p. alijs. puta p. prelatis. p. subditis
fm illud *Eccl. 3. Sanguinē eius de manu tua requi-
ram. Et heb. vlti. Obedite prepositis vestris. ipsi est
peruigilāt quasi rationē redditori pro animabus vestris
nō est contrariū dicto apostoli quia nō puniūtur p. pecca-
tis subditōz sed pro p. p. ijs que in custodia subditōz cō-
miserūt. Est ergo vitandā superbia et peccatū. quia vnus-
quisq; onus suū. i. mensurā gratie sue offeret deo in die iu-
dicij tanq; manipulos bonorū operū. ps. Venientes autē
venient cū exultatiōe. Et hoc quantū ad bonos. vel onus
suū portabit. i. penam p. p. peccato.**

Lectio secunda.

Communicet autēz qui cathetizat
verbo ei qui se cathetizat in omnib⁹
bonis. Nolite errare: deus non irri-
detur. Que em̄ seminauerit homo hec et me-
tet: quoniam qui seminat in carne sua: de car-
ne et metet corruptionē. qui autē seminat in
spiritu de spiritu metet vitam et eternam. Bo-
nū autem facientes non deficiamus. tempo-
re enī suo metemus non deficientes. Ergo
dum tempus habemus operemur bonū ad
omnes: maxime autē ad domesticos fidei.

Postq; ap̄s ostendit qualiter superiores se habeāt ad in-
feriores et euales equalib⁹. hic p̄sequenter ostendit qua-
liter inferiores se habeāt ad superiores dicens: inferiores
debere superiorib⁹ ministrare et obsequi. Et circa hoc tria
facit. Primo monet vt ministrēt p̄rompte. Secūdo vt mini-
strent perseveratē ibi. Bonū autē facientes nō deficiam⁹
et. Tercio vt ministrēt cōmuniter ibi. Ergo dū tempus
habemus et. Circa primū duo facit. Primo ponit moni-
tionē ministerij. Secūdo excusationē excludit ibi Nolite er-
rare et. Dicit ergo dictum est supra quomō superiores se
debeāt hacere ad inferiores scz leniter corripiendo et in-
struendo. nūc autē restat videre qualiter inferiori superior-
ri obsequat. et ideo dicit. Communicet autē qui cathetizat
id est docet verbo dei ei qui se cathetizat. i. qui eū docet.
Communicet in q̄ in omnibus bonis. Sed notandū est q; di-
scipulus potest dupliciter cōmunicare se docēt. Primo
vt accipiat bona doctoris et sic dicit. Communicet is qui ca-
thetizat. i. cōmune sibi faciat quod est docētis eū imitan-
do. 1. corinth. 11. Imitatores mei estote et. Sed quia cō-
tingit doctores aliqui minus bona facere. ideo nō sunt in
hoc imitandi. Et ideo subdit. In omnibus bonis. *Math. 23.*
*Quicūq; dixerint vobis servate et facite: fm opera eorū
nolite facere. Sed q; vt cōmunicet bona sua docenti. Hoc
enim a dño precipit. 1. corinth. 9. vbi dicit. Qui euāge-
lio seruiūt de euāgelio viuāt. Unde *Mat. 10. Dignus est operari
us mercede sua: et apostol⁹ dicit. 1. corinth. 9. Si vobis
spirituallia seminam⁹ et. Et ideo hic dicit Communicet au-
tem is et. id est doctor: doctori in omnibus bonis que habet.
nam etiā temporalia bona quedā dicunt *Eccl. 1. Si voluerit
tis et audieritis me bona terre comederitis. Math. 7. Si
vos cū sitis mali nostis bona data et. Dicit autē in omnibus
quia nō solum cōmunicare debet indigētī sed et scientiā et
consiliū potentī et quicquid agat generaliter debet pri-
mo cōdicare. 1. petri. 4. Quisquis sicut accepit gratiā***

in alterutrū illam admittentes et. De ista cōmunicatiōe
dicit *Ro. 12. Necessitatibus sanctorū cōdicantes. Eccl. 14.*
*In diuisione fortis da et accipe. Consequenter cū dicit.
Nolite errare et. Excusationē excludit. et primo excludit
eam. Secūdo rationē exclusionis assignat. ibi. Que em̄ ses-
minauerit et. Dicit ergo nolite errare deus nō irridetur.
Quod quidē dupliciter intelligi potest fm duas premis-
sas expositiōes. Secūdo primā quidem sic. Tu dicit q; de
bemus imitari doctores etiā in bonis: sed nō possum eos
imitari nisi in his que faciūt. Nihil autē video in ipis nisi
si malū. ergo debeo eos imitari in malo. Sed hoc exclus-
dit dicens: Nolite errare deus nō irridet. Quasi dicat er-
ror est hoc dicere. Nam mala prelatorū non excusant nos
Non em̄ sunt subditis in exemplū nisi in his in quib⁹ imi-
tant xpm qui est pastor absq; peccato. vnde et signatē dicit
*Joh. 10. Ego sum pastor bonus et. et ap̄lus. 1. corin-
4. 7. 11. dicit Imitatores mei estote sicut et ego xpi. Qua-
si dicat. In his me imitami in quibus ego inuitor xpm.
Et si per mala prelatorū excusatis vos apud hoies: tamen
deus nō irridet. i. non potest falli. *Joh. 13. Aut decipiet
vt homo fraudulētis vestris. Unde dicit *Prover. 3. De
luzores ipse deludet. Secūdo autē secundā expositiōne sic in-
troducūt. Possent em̄ dicere pauperes sum⁹: nihil habes
mus quod cōmunicare possimus. Sed hoc excludit dicens
Nolite errare. i. nemo excusati vane se existimet pauper-
tate pretendēdo. deus non irridet. i. nō potest falli. Scit
enim corda nostra nō ignorat facultates. Excusatio veris-
simis hominē potest latere vel placare: deū non potest fal-
lere. Rationē autē huius assignat dicens: Que em̄ semina-
uerit homo et. Et primo in generali. Secūdo in speciali ibi
Quoniam qui seminat et. Dicit ergo fm primā expositiō-
ne vere erratis hoc credentes: quia deus reddet singulis
p. meritis p. p. ijs. Nam que seminauerit homo: hec me-
tet. i. fm opa sua bona vel mala parua vel magna p̄miabilē
vel puniet. Secūdo autē scōbz expositiōne que seminauerit
hō. i. fm beneficia sua parua vel magna et q̄m ad q̄litate
opez et q̄m ad q̄litate beneficiorū p̄miabilē. 2. cor. 9.
Qui parce seminat parce et metet et. Rationē autē specia-
liter assignat dicens: Quoniam qui seminat in carne sua et.
que quidē ratio habet duas partes fm duas seminatiōes
carnis et spiritus. Primo ergo agit de seminatiōe carnis
Abi videndū est quid sit seminae in carne. Secūdo quid est
de carne metere corruptionē. Seminare quidez in carne
est operari p. corpore vel p. carne. sicut si dicā ego multū
expendi in isto hoie. i. multa feci p. eo. Ille ergo in carne
semiat qui ea que facit etiā si que bona videant facit in fo-
mentū et vtilitate carnis. De carne autē metere corruptio-
nē quia semen fructificat vt plurimū fm conditionē terre
Unde videmus q; in aliquib⁹ terris semen frumētī dege-
nerat in filiginē vel in aliq; aliud. Conditio autēz car-
nis est vt sit corruptibilis. et ideo qui in carne seminat. i.
studii suū ponit et opera oportet q; ipa corrumpant et p̄-
reant. *Eccl. 14. Omne opus corruptibile in fine perdet.*
*Ro. 8. Si fm carnē vixeritis morietis. Secūdo agit de ses-
minatiōe spiritus dicens: Qui autē seminauerit in spiritu
id est ordinat studii suū ad seruiturē spiritus ex fide et cari-
tate seruiēdo iusticie. metet quidē de spiritu fm conditio-
nē eius. Conditio autē spiritus est q; sit actor vite. *Joh.
6. Spiritus est qui viuificat. Non autē cuiuscūq; vite sed
vite eterne cū spiritus sit immortalis. et ideo metet de spiri-
tu vitā eternā. *Prover. 11. Seminanti iusticiā merces fis-
delis quia nunq; deficiat. Sed nota q; cū agit de semina-
tione carnis dicit. In carne sua quia caro est nobis de na-
tura nostra. sed cū loquit de semine spiritus nō dicit suo.
quia spiritus nō est nobis a nobis sed a deo. Deinde cū
dicit. Bonū autē facientes et. monet ad ministerij perse-*******

in epistolam ad Galathas. VI.

uerantiam. qz non ad horam tantū sed semp debem⁹ be-
nefacere. qd quidem potest referri ad ea que dicta sunt
scz ad superiores r ad equales r ad inferiores. quasi di-
cat. Quicūqz sum⁹ siue prelati erga subditos: siue equa-
les erga eqles. siue subditi erga prelatos bonū facientes
non deficiamus scz in bene operando: qz non deficiem⁹
in metendo. **Eccl. 9.** Quodcumqz potest manus tua fa-
cere instanter operare. **1. cor. in. 15.** Stabiles estote r im-
mobiles. Et merito non est deficiendū: qz expectam⁹ re-
muneratioem eternam r indeficientem. Unde subdit.
Tempore enim suo metemus indeficientes. Unde dicit
Augustinus. Si homo non imposuerit finem operi nec
deus imponet remunerationi. **Matth. 25.** Ibiunt hi ad
vitam eternam. Sed nota qd dicit. Tempore suo quia
sicut agricola non statim de illo quod seminat fructum
colligit: sed tēpore congruo. **Iac. vltio.** Agricola expe-
ctat gloriosus fructū tēpore patienter ferens donec accipiat
temporanē r serotinum. **tc.** De ista messione dicit. **2.**
cor. in. 9. Qui seminat in benedictionibus de benedictio-
nibus r meret vitā eternā. **¶** Deinde cū dicit. Ergo dū
tempus habemus id est in hac vita que est tempus seminan-
di. **Jo. 9.** Ne oportet operari opera eius qm misit me do-
nec dies est: venit nox. **tc.** **Eccl. 9.** Quodcumqz potest ma-
nus tua facere instanter opare: qz nec opus nec ratio nec
scientia nec sapientia erūt apud inferos quo tu pperas.
Dum inquit illud habem⁹ operemur bonū r hoc ad oēs
scz homines qui iuncti sunt nobis in diuina similitudi-
ne inquantum omnes ad imaginē dei facti sumus. Sed
contra **Eccl. 12.** dicit. Da iusto r ne recipias peccatozē.
Non ergo debemus operari bonum ad omnes. Respon-
deo. dicendum est qz in peccatoze duo sunt: natura scz r
culpa. Natura quidē est in eo amāda et sustentāda etiā
inimici. **Mat. 5.** Diligite inimicos vros **tc.** Culpa ves-
ro in eo est expellenda. Sic ergo dicitur est. Da iusto **tc.**
vt scz peccatozi non ideo beneficias: qz peccatoz est: sed
qz homo. Unde augustinus. Non sis ad iudicandū re-
missus nec ad subueniendū inhumānus. Persequamur
ergo in malis ppriaz iniquitatē: miseremur in eisdē cō-
munē conditionē. **¶** Sed qz non possumus omnibus be-
nefacere ordinem beneficiendi subdit dicens: Maxime
autē ad domesticos fidei qui scz magis nobis iunguntur
scz non solum natura: sed etiā fide r gratia. **Ep. 2.** Nō
estis hospites r aduene: sed estis ciues **tc.** ergo omnib⁹
impedenda est misericordia. sed preponendi sunt iusti
qz sūt ex fide. **qz. 1. 1. 5.** dicit. Qui suozū maxie domesti-
corum curam non habet: fidem negauit r est infidelis de-
terior. **¶** Sed dubitā hic vtrum liceat plus vnum dili-
gere qz alium. Ad quod sciendū qz amor potest dici ma-
ior vel minor dupl. Vno mō ex obiecto. Alio mō ex in-
tensione actus. Amare em̄ aliquē est velle ei bonū. Po-
test ergo aliquis aliū magis alio diligere. aut qz vult ei
maius bonum qd est obiectum dilectionis. aut qz magis
vult ei bonum id est ex intensiori dilectione. Quāntū qz
ad primū omnes equaliter debemus diligere. qz omni-
bus debem⁹ velle bonū vite eterne. Sed quāntū ad se-
cundum non oportet qz omnes equaliter diligamus: qz
cuz intensio actus sequat̄ principii actionis: dilectionis
autē principium sit vno r similitudo: illos intensius r ma-
gis debemus diligere qui sunt nobis magis similes et
vniti.

Lectio tertia.

¶ Videte qualibus litteris scripsi vo-
bis mea manu. Quicūqz enim vo-

lunt placere in carne: hi cogunt vos circum-
cidi: tantum vt crucis christi psecutionem
non patiant. Regē em̄ qui circumcidunt le-
gem custodiunt. s̄ volunt vos circumcidi: vt
in carne vestra glorient̄.

Postqz apostolus monuit galathas qualiter se habeant
ad homines rectos r iustos: hic docet quomodo se habe-
ant ad hereticos r puerfos. Et pmo insinuat modū scri-
bendi monitionē. Secūdo ipsam monitionē subiungit.
Ibi. Quicūqz em̄ **tc.** Circa primū sciendū est qz cōsuetus
do erat apud hereticos deprauādi r falsificandi scriptu-
ras canonicas necnon r pmiscendi aliqua eozū que be-
restim sapiant. ppter hoc consuetudo fuit ab aplo serua-
ta qz qm aliqz ptra eos scribebat in fine lre aliqz scriberet
vt deprauari nō posset. r ita innotesceret eis de eius cō-
scientia pcessisse sicut. **1. cor. in.** vltimo dicit. Salutatio
mea manu pauli. Notamē epistolā p alium eo dictans
te scribi faciebat et postea in fine aliqd ppria manu ad-
debat. Et fm hūc modū ea que sequunt̄ ab isto loco scri-
psit paulus manu ppria. Unde dicit. Videte qualibus
lris scripsi vobis manu ppria: vt scz predicta firmi⁹ re-
neatis: vt scientes a me hanc eplam missam magis obe-
diatis. Sic ergo prelati debent ppria manu scribere vt
qd docent verbo r scripto ostendant exemplo. Ideo vi-
citur **Ep. 4. 9.** In manib⁹ id est in operib⁹ meis descri-
psit te **tc.** **Exo. 31.** dicit de moyse. qz descendit portans
duas tabulas lapideas scriptas digito dei. **¶** Monitio
nem autē subiungit dicens: Quicūqz em̄ placere volunt
tc. Et pmo appit seducentiū intentionē. Secūdo ostēdit
suam intentionē eis esse contrariā. Ibi. Vbi autē ab-
sit gloriari **tc.** Tertio subdit suam amonitionē ad subdi-
tos ibi. Quicūqz hanc regulā **tc.** Circa pmo duo facit.
Primo apperit seducentiū malaz intentionē. Secūdo
pbat qd dicit ibi. Regē em̄ circumcisionē **tc.** Circa pri-
mū ponit vnum factum r duas intentiones adinucē: or-
dinatas. Factū autē erat istoz qui circumcisionē inducebāt
r ex hoc duo intendebant. Vnū ppter aliud scz vt place-
rent inde iudeis ex hoc qz carnales obseruantias legis
introducebant in ecclesia gentium: r hoc est quod dicit.
Quicūqz volūt placere scz iudeis infidelib⁹: in carne id
est in carnalibus obseruantijs: hi cogunt vos circumci-
di. non coactione absoluta: sed quasi ex conditione dicē-
tes. Quia nisi circumcidamini non poteritis salui fieri. vt
habet **Act. 15.** Intendebant autē ex hoc vterius quā-
dam securitates habere. Iudei em̄ psequēbant discipu-
los xp̄i ppter pdicationē crucis. **1. cor. in.** Nos autē p̄
dicamus christū crucifixum. **tc.** Et hoc qz p predicatio-
nem crucis euacuabāt legalia. **¶** Nā si apli simul cū cruce
xp̄i pdicassent debere seruari legalia: nullam psecuti-
onem iudei aplis intulissent. Vñ dicebat supra. **5.** Ego
autē fratres si adhuc circumcisionē pdico: quid adhuc
psecutionem patior. **tc.** Et ergo non haberent psecuti-
onem a iudeis: inducebāt circumcisionē. Et ideo dicit. Et
etiam hoc ppter hoc tantū faciunt: vt crucis xp̄i psecu-
tionem non patiant que scz p cruce xp̄i insert. **¶** Et hoc
etiā faciebant ad vitandam psecutionē non solum iude-
ozum: sed etiam gentiliū infidelium. Nam romani impe-
ratores Huius cesar r Octavianus augustus pmulgas-
uerunt leges vt iudei vbiqz essent pprio ritu r pprijs
cerimonijs deseruirent. Et ideo quicūqz in christum cre-
debat r circumciscus non erat psecutionibus tam genti-
lium qz iudeozum fiebat obnoxius. Et ergo non inque-
tarent de fide christi ex in quiete viuerent: cogebāt eos
circumcidi fm qz habet in glosa. **¶** Sed qz possent dice-

Explanatio sancti Thome

re pseudo q non ppter hoc circumcisonē inducunt. sz zelo legis solum. ideo hoc excludens probat quod dixit cum dicit sic. Neqz em̄ qui circumcidunt ꝛc. Cōstat em̄ q si ppter legis zelum aliquos ad legis obseruātiās inducerent mandarent etiam legem in alijs impleri. Sed neqz illi qui circumcidunt neqz pseudo in alijs sez in moralibus que potiora sunt in lege ꝛ in alijs obseruantijs legem custodiunt. Ro. 7. Nemo ex vobis facit legē. nō ergo ex zelo legis circumcisonē inducunt. Ro. 2. Circumcisio quideꝝ pdest si legem obserues. Sed ideo volunt vos circumcidi vt in carne vestra id est in carnali vestra circumcisonē gloriēnt apud indeos eo q tam multos p̄selitos faciant. Matth. 23. Et vobis scribe ꝛ pharisei qui circuitis mare ꝛ aridam vt faciatis vnū p̄selitū ꝛc.

lectio quarta.

Mibi autē absit gloriari nisi in cruce domini nostri iesu christi. p quē mihi mūdus crucifixus est et ego mundo. In christo enim iesu neqz circumcisio aliquid valet neqz p̄pucium: sed noua creatura.

Postq̄ apostolus exposuit prauam seducentiū intentiōz: hic insinuat suam. Et p̄mo ponit suā intentionē. Secundo ostendit intentionis huius signū ibi. Per quē mūdus ꝛc. Tercio rationem intentionis assignat ibi. In christo iesu ꝛc. Dicit ergo intentio seducentiuz apparet. qz illi gloriānt in carne. sed ego aliam gloriā quero sez in cruce xpi. Et hoc ē qd dicit. Mibi absit gloriari ꝛc. Et de q̄ vbi mūdus p̄bus erubuit ibi ap̄lus thesaurū repperit. Qd illi visum est stulticia: apostolo factum est sapiētia ꝛ gloria vt dicit augustinus. Anusquisqz em̄ in ea re gloriānt p̄ quam reputat magnū. Sic qui reputat se magnum in diuitijs gloriānt in eis. et sic de alijs. Qui em̄ in nullo alio se magnū reputat nisi in christo gloriānt i solo xpo. Talis autēz erat ap̄lus. Unde dicebat supra. 2. Quis ego iam non ego: viuit vero in in me christus. Et ideo non gloriānt nisi in xpo: p̄cipue autē in cruce christi. ꝛ hoc quia in ipsa inueniunt omnia de quibz homines gloriari solent. Nam gloriānt aliqui de magnorum pura regum aut principū amicitia. ꝛ hoc maxime ap̄lus inuenit in cruce. qz ibi ostēdit euidentis signū diuine amicitie. Ro. 5. Cōmendat autē suam charitatē deus in nobis. ꝛc. Nihil em̄ sic charitateꝝ suā ad nos ostendit sicut mors xpi. Unde gregorius. Inestimabilis dilectio charitatis vt seruū redimeres filium tradidisti. Item gloriāntur aliqui de scientia. Et hanc ap̄lus excellentiorē inuenit in cruce. 1. corin. 2. Non em̄ estimauit me aliquid scire inter vos nisi iesum christum ꝛc. Nam in cruce est p̄fectio totius legis ꝛ tota ars bene viuendi. Item gloriānt aliqui de potentia: ꝛ hanc ap̄lus maximā habuit p̄ crucē. 1. corin. 1. Verbū crucis pereuntibz stulticia est. his autē q̄ salui sunt id est nobis virtus dei est. Item gloriānt aliqui de libertate adepta. ꝛ hanc ap̄lus cōsecutus ē p̄ crucē. Ro. 6. Vetus noster homo crucifixus est vt vstra non seruamus peccato. Item aliqui gloriānt in assumptione ad aliq̄d magnū collegiū. Sed p̄ crucē xpi assumimur ad collegiū celeste. Col. 1. Pacificans p̄ sanguinem crucis eius siue q̄ in celis siue q̄ in terris sunt. Itēz quidā gloriānt in triūphali signo victorie. Sz crux triūphale signū est victorie xpi contra demones. Col. 2. Expolians principatus ꝛ potestates traduxit ostēdentes: palam triūphans illos ꝛc. Sap. 14. Benedictū lignū per quod fit iusticia. Signum autē sue intentionis subdit dicens: Per quem mihi mūdus ꝛc. qz autē hoc quod vi-

cit. Mibi absit gloriari nisi in cruce ꝛc. est p̄positio et cōp̄tina includens vnā affirmatiuā ꝛ aliā negatiuā. ideo duplex signū ponit p̄bens vtrāqz p̄positionē. Et primo quidē p̄bat negatiuā sez q̄ nō gloriānt nisi in cruce ꝛ hoc cum dicit. Per quē mihi mūdus crucifixus est ꝛc. Nihil em̄ in quo quis gloriānt non est mortuū in corde ei: sed magis illud qd cōtemnit. ps. Oblitiōni datus sum tanq̄ mortuus a corde. Manifestū est autē q̄ mūdus er oia que in mūdo sunt mortua erāt in corde pauli. Phil. 3. Omnia arbitratus suꝝ vt ster cora vt christū lucrifacerē. Ergo non gloriānt in mūdo neqz in his q̄ in mūdo sunt ꝛ hoc est qd dicit. Vere in nullo alio gloriānt nisi in cruce xpi p̄ quē sez christū crucifixū mihi mūdus crucifixus ē id ē mortuus ē in corde meo vt nihil in eo cupiā. Secundo probat affirmatiuā sez q̄ in cruce xpi gloriāntur dicens se crucifixum mūdo. Qui em̄ gloriānt in aliquo: illud in se pretendit ꝛ manifestare desiderat. sed ap̄lus nihil in se pretendit nec manifestare desiderat: nisi qd p̄tinet ad crucē xpi. ꝛ ideo tantum in ea gloriānt. ꝛ hoc est qd dicit. Et ego mūdo sez sum crucifixus. quasi dicat. Porro insignia crucis ꝛ sum reputatus vt mortuus. Et ideo sicut mūdus horret crucē christi: ita horret me. Col. 3. Mortui em̄ estis ꝛ vita vestra abscondita est cū xpo in deo ꝛc. Rationē autē quare non in alio gloriānt ostendit subdens: In xpo em̄ iesu ꝛc. In illo siquidē maxime gloriānt qd valet ꝛ adiuuat ad coniungendū xpo. hoc em̄ ap̄lus desiderat sez cum xpo esse. Et qz non valet ad hoc ritus iudaicus nec gentiliū obseruantiā: sed crux xpi solum: ideo solum in ea gloriānt. ꝛ hoc est quod dicit. In xpo neqz circumcisio aliq̄d valet id est ritus iudaicus: neqz p̄pucium id est gentilitatis obseruantiā sez ad iustificandū ꝛ adiungendū xpo: sed ad hoc valet noua creatura. Qd qdē patet ex his q̄ dicta sunt supra. 5. quasi eisdem verbis. In xpo enim iesu neqz circumcisio aliquid valet neqz p̄pucium: sed fides que p̄ dilectionē operat. Fides ergo charitate formata est noua creatura. Creati nāqz ꝛ p̄ducti sumus in esse nature p̄adam. sed illa quidē creatura vetusta iam erat ꝛ inueterata. ꝛ ideo dñs p̄ducens nos ꝛ constituens in esse gratie fecit quādam nouam creaturā. Jac. 1. Et sumus initium aliquod creature eius. Et dicit noua qz p̄ eam renouamur in vtraque nouam ꝛ p̄ sp̄m sanctū. ps. Emitte sp̄m tuū ꝛ creabunt. ꝛ renouabis faciē terre. Et p̄ crucē xpi. 2. corin. 5. Si qua est in xpo noua creatura ꝛc. Sic ergo p̄ nouā creaturam sez p̄ fidem xpi ꝛ charitatē dei que diffusa est in cordibus nostris renouamur ꝛ xpo coniungimur.

lectio quinta.

Quicūqz hanc regulā secuti fuerint: pax super illos ꝛ misericordia ꝛ sup̄ israel dei. Decetero nemo mihi molestus sit. Ego enim signata domini iesu in corpore meo porto. Gratia domini nostri iesu christi cuz spiritu vestro fratres. Amen.

Aperta intentione seducentiuz ꝛ insinuata sua: hic consequenter ap̄lus monet eos. ꝛ p̄mo ad sui imitationem. Secūdo vt desistant ab eius molestatione ibi. Decetero nemo ꝛc. Tercio imploiat eis gratie auxiliū ad p̄dictorū implementationē. Dicit ergo p̄mo. Intentio mea est vt nō nisi in cruce xpi gloriānt: qd ꝛ vos debetis facere. qz quicūqz hanc regulā quā ego sez teneo secuti fuerint sez hanc rectitudinem gloriandi. 2. corin. 10. Nō in inensum gloriāmur: sed sū mensuram regule. ꝛc. Pax sup̄ illos sez